

NINO HARATISCHWILI EN DE TSJETSJEENSE OORLOG

Misdaad en straf in Tsjetsjenië

Na het succes van haar familie-epos *Het achtste leven* buigt Nino Haratischwili zich over de Tsjetsjeense oorlog. Ze maakt de hoge verwachtingen niet helemaal waar.

KAREN BILLIET

Enkele jaren geleden broedde de Georgische, in Duitsland wonende schrijfster Nino Haratischwili op een roman over de woelige jaren 90 in de Kaukasus. Als kind had ze meegemaakt wat de implosie van de Sovjet-Unie teweegbracht in die regio: een bloedig conflict tussen bevolkingsgroepen en een totale wetteloosheid. Uit dat eerste idee groeide de bestseller *Het achtste leven*, een familie-epos van 1.300 bladzijden waarin ze via zes generaties de geschiedenis van Georgië in de hele twintigste eeuw uit de doeken deed. Om uit te leggen wat er in de jaren 90 gebeurd was, vertelde ze herhaaldelijk in interviews, moest ze nu eenmaal steeds verder terug in de geschiedenis.

In *De kat en de generaal* lijkt Haratischwili haar oorspronkelijke idee weer opgepikt te hebben. Het boek gaat over de oorlog in Tsjetsjenië tussen 1994 en 1996. De proloog had recht uit *Het achtste leven* kunnen komen. In een afgelegen dorp in de Tsjetsjeense bergen botst de vrijgevochten Noera met de conservatieve clan waarin ze opgroeit. Haar plan om naar Grozny te vluchten, wordt gedwarsboomd door de Russische invasie.

Wreedheden

Meteen kluistert Haratischwili je vast. In kleurrijke details brengt ze een nauwelijks bekende wereld tot leven en daarbinnen schetst ze terloops de historische wortels van het conflict. Net als in haar vorige boek schuwt ze de wreedheden niet. In een passage over de massale deportatie van de Tsjetsjenen op bevel van Stalin vertelt ze hoe een moeder verplicht werd haar pas gestorven baby uit een treinwagon te werpen. Ze weet je zo te treffen dat je meteen snapt hoe diep het conflict tussen Russen en Tsjetsjenen zit. Maar dan begint het echte relaas, en meteen wordt duidelijk dat Haratischwili het in dit boek radicaal anders wil aanpakken: geen lineair verhaal dat wordt voortgestuwd door de loop van de geschiedenis, maar een gefragmenteerde constructie waarin ze heen en weer springt tussen heden en verleden. Ze zet een aantal pionnen uit: een frêle Russische soldaat die zich klaarmaakt voor een missie in Tsjetsjenië, een Georgische actrice in Berlijn die zich probeert los te rukken uit een uitzichtloze affaire met een succesvolle componist, een Duitse journalist die schrijft over de

ontwikkelingen in postcommunistisch Rusland en een Russische oligarch die zich sinds de Tsjetsjeense oorlogen verrijkt met bouwprojecten. Al vroeg in het boek kruisen hun wegen, maar wat hen precies bindt, blijft lange tijd een raadsel. Nog mysterieuzer is de link met het Tsjetsjeense meisje uit de proloog.

Cruciale nacht

Haratischwili weet je zo te treffen dat je meteen snapt hoe diep het conflict tussen Russen en Tsjetsjenen zit

Het siert Haratischwili dat ze niet klakkeloos herhaalt wat ze in haar vorige boek deed. Ze daagt zichzelf en de lezer uit met een ingenieuze constructie. Het is dan ook jammer dat ze geen maat weet te houden. Ze neemt ruim de tijd om Malysj (of 'kleintje'), de kat, de kraai en de generaal uit te werken. We worden niet alleen overstelpt met details over hun leven en over zowat elk nevenpersonage in hun omgeving. Dit is nog maar het voorspel, maar het neemt wel de helft van het boek in beslag.

Uit die brokstukken kun je langzaam de voorgeschiedenis distilleren. Alles draait om een nacht waarin de generaal als jonge soldaat betrokken raakte bij een oorlogsmisdaad waarvan het Tsjetsjeense meisje het slachtoffer werd. Die ene nacht maakte van de generaal een andere man. Het duwde hem in het systeem dat hij tot dan verfoeide: een wereld waarin je de macht naar je toetrekt met geld en intimidatie. Zo groeide hij uit tot een man die elke avond in exquisite restaurants eet, een peperdure kunstcollectie uitbouwt en zijn dochter een Venetiaans palazzo kan schenken. Wanneer die gekoesterde dochter uit zijn leven verdwijnt, moet de generaal zichzelf in de ogen kijken.

Op dat punt loopt het boek op twee snelheden. Je voelt dat de generaal iets in zijn schild voert, en Haratischwili bouwt dat heel spannend op. Ze doet je snakken naar de ontknoping. Maar dan vertraagt ze de actie weer met langgerekte passages waarin ze een psychologische studie maakt van de generaal. Daarbij vervalt ze soms ronduit in melodrama. Werd *Het achtste leven* wel eens vergeleken met de klassieker *Anna Karenina*, dan zou je dit boek een hedendaagse *Misdaad en straf* kunnen noemen. Uiteindelijk draait alles om de vraag: hoe kon het tot die oorlogsmisdaad komen, en hoe ga je daar als dader mee verder? Ondanks haar grote verteltalent en een hoop sterke passages, maakt Haratischwili de verwachtingen niet helemaal waar. Scherpere keuzes hadden van dit boek opnieuw een meesterwerk kunnen maken.

Nino Haratischwili praat op 3/11 om 14.30 u over haar nieuwste roman op de Boekenbeurs.